

Katri Ojala

14.11.2023

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausuntopyyntöne keskiviikko 15.11.2023 klo 9.15

HE 58/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi toimeentulotuesta annetun lain 7 a §:n muuttamisesta

Akava ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa asiassa ja toteaa seuraavaa.

Esityksen keskeinen sisältö

Esityksen mukaan asumismenojen hyväksymistä toimeentulotuesta selkeytettäisiin säätämällä niistä lain ja asetuksen tasolla. Tilanteessa, jossa hakijan asumismenot ylittävät tarpeellisen suuruisena pidettävän määrän, hakija voitaisiin ohjata hakemaan edullisempaa asuntoa laissa säädetyssä määräajassa. Määräaikaa voitaisiin pidentää perustellusta syystä. Määräajan jälkeen asumismenot hyväksyttäisiin asumisnormin mukaisina. Hakijaa ei ohjattaisi hankkimaan edullisempaa asuntoa ja asumismenot huomioitaisiin täysimääräisinä, jos hakijalla on laissa määritelty erityinen peruste asumiseen nykyisessä asunnossaan.

Lakiin sisältyy asetuksenantovaltuus, jonka mukaan tarpeellisen suuruisena pidetyistä asumismenoista säädettäisiin tarkemmin asetuksessa. Esityksellä tavoitellaan säästöjä ja myönteisiä vaikutuksia työllistymiseen liittyviin kannusteisiin tiukentamalla ja selkeyttämällä asumismenojen huomioimiseen liittyvää sääntelyä.

Akavan huomiot

Soveltamiskäytännön siirtäminen lain ja asetuksen tasolle

Akava katsoo, että soveltamiskäytännön varassa olleesta asumismenojen hyväksymistä säätäminen lain ja asetuksen tasolla selkeyttäisi asumismenojen hyväksymistä.

Asumismenojen huomioimiseen liittyvän sääntelyn tiukentaminen

Akava kiinnittää huomiota siihen, että muutos kuitenkin myös tiukentaisi joitakin osin niitä perusteita, joiden nojalla asiakkaan asumismenot voidaan hyväksyä normia suurempana. Jatkossa Kelalla ei esimerkiksi olisi harkintavaltaa niissä tilanteissa, joissa asumismenot ylittävät normin väheisellä määrällä.

Katri Ojala

14.11.2023

Voimassa olevan lain perusteella asumismenot on huomioitu täysimääräisenä, jos toimeentulotuen hakijalla ei ole ollut tosiasiallista mahdollisuutta hankkia asuinpaikkakunnaltaan kustannuksiltaan asumisnormin mukaista asuntoa. Tämä peruste poistuisi laista. Kolmen kuukauden määräajan jälkeen asumismenot hyväksyttäisiin esityksen mukaan asumisnormin mukaisena, ellei hakijalla ole erityisiä perusteita.

Erityisinä perusteina säilyisivät esimerkiksi tuensaajan tai hänen perheenjäsenensä korkea ikä tai heikentynyt terveydentila sekä etävänhemman tarve lisätilalle lapsen tapaamisten vuoksi. Erityisenä perusteena pidettäisiin myös lapsen etua. Erityisenä perusteena ei kuitenkaan enää hyväksyttäisi sitä, että tuensaajan paikkakunnalla ei ole tarjolla asumisnormien rajoissa olevaa asuntoa. Asiakkaan velvollisuutena olisi osoittaa, että hän on etsinyt edullisempaa asuntoa kaikilla käytettävissään olevilla keinoilla. Jos hakija ei aktiivisesta yrityksestään huolimatta kykenisi löytämään edullisempaa asuntoa määräajan kuluessa, voitaisiin määräaikaa pidentää.

Huomioitavaa on, että edullisemman asunnon hankkiminen voi aiheuttaa ongelmia heikommassa asemassa oleville ihmisille, mikä lisää neuvonta- ja palvelutarvetta. Kun Kelan harkintavalta kapenee, toimeentulotukiasiakkaat tarvitsevat yhä enemmän hyvinvointialueen sosiaalipalveluita. Tämä pitäisi ottaa huomioon hyvinvointialueiden budjetoinnissa ja hyvinvointialueille myönnettävässä rahoituksessa, jotta riittävät resurssit voidaan varmistaa. Huomioon tulee ottaa myös vaikutukset sosiaalialalla esiintyvään psykososiaaliseen kuormitukseen ja alan veto- ja pitoimatekijöihin.

Vaikutusarviot

Vaikutuksia toimeentulotukikotitalouksien taloudelliseen asemaan on käsitelty esityksessä melko suppeasti. Esityksessä todetaan, että 21 203 kotitaloutta on sellaisia, joiden asumismenot hyväksyttiin todellisen suuruusina, ja perhekohtaisesti tilanteet vaihtelevat kuitenkin merkittävästi. Esityksen mukaan toimeentulotukimenojen vähenemiseen liittyy jossain määrin epävarmuutta.

Sosiaalihuollon lausuntojen määrä ja sosiaalityön tarve saattaa esityksen mukaan kasvaa hieman. Esityksestä saattaa seurata jonkin verran tarvetta lisätä hyvinvointialueiden sosiaalihuollon henkilöstöä, sillä hyvinvointialueilla toimeentulotuen käsittely perustuu kirjallista etuuskäsittelyyn vain osittain ja pääpaino on asiakkaiden tapaamisessa. Hyvinvointialueita koskevaa lisärahoitustarvetta ei kuitenkaan ole esityksen yhteydessä voitu arvioida.

Esityksessä esitetyt vaikutusarviot koskevat vain ehdotettuja muutoksia eivätkä sisällä arviota ristikkäisvaikutuksista muiden hallituksen vuodelle 2024 linjaamien sosiaaliturvan muutosten kanssa. Esityksen mukaan

Katri Ojala

14.11.2023

sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee eri muutosten yhteisvaikutuksista kotitalouksiin erillismuistion.

Sosiaaliturvan kehittäminen kokonaisuutena

Akava pitää tärkeänä, että sosiaaliturvaa kehitetään kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon muun muassa perusturvan tason, etuuksien ja palvelujen paremman yhteensovittamisen sekä asuntopolitiikan. Yksi Suomen sosiaaliturvan kehittämisen keskeisiä haasteita on ollut etuuksien ja palvelujen kehittäminen erillään. Sosiaaliturvan uudistaminen kokonaisuutena onnistuu vain toimivien sosiaali- ja terveystalouden tuella.

Palveluiden ja etuuksien yhteensovittamista tulisi vahvistaa ja parantaa palveluiden toimivuutta ja kohdentumista. Myös henkilökohtaisten palveluiden saatavuus tulisi varmistaa ja tukea henkilön osallisuutta ja työllistymistä vaiheittaisten palvelupolkujen avulla.

Akava ry:n puolesta

Katri Ojala
Johtava asiantuntija